

UN WATER
22. MAREC
SVETOVNI DAN VODA

SVETOVNI DAN VODA 2022

**»PODZEMNA VODA - NAREDIMO NEVIDNO,
VIDNO«**

PODZEMNE VODE NE VIDIMO, VENDAR JE NJEN VPLIV VIDEN POVSOD.

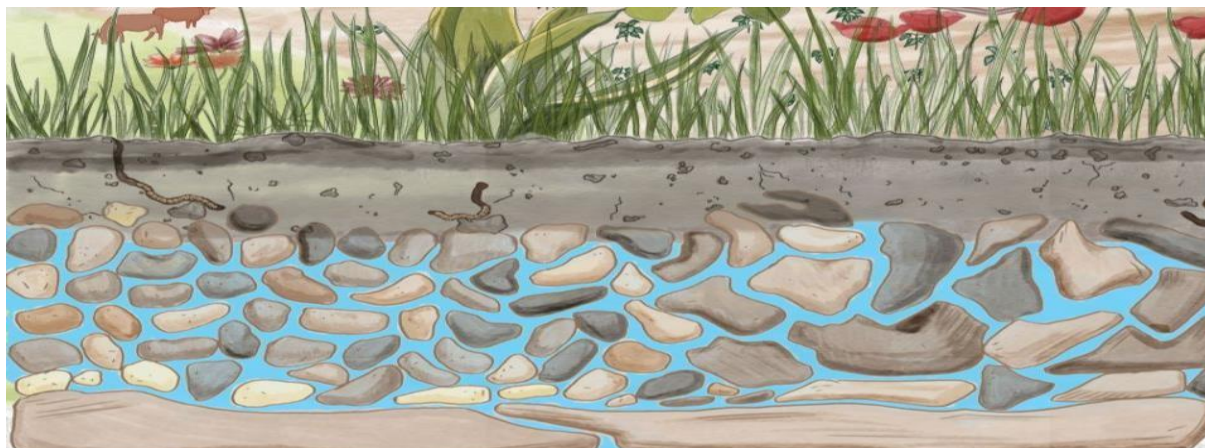
PODZEMNA VODA JE ZAKLAD POD POVRŠJEM ZEMLJE, KI BOGATI NAŠA ŽIVLJENJA.

PODZEMNA VODA PREDSTAVLJA SKORAJ VSO SLADKO TEKOČO VODO NA ZEMLJI.

PODNEBNE SPREMEMBE OGROŽAJO TUDI PODZEMNO VODO.

**SKUPAJ SI MORAMO PRIZADEVATI ZA TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE TEGA DRAGOCENEGA
VIRA.**

KLJUB TEMU, DA JE PODZEMNA VODA OČEM SKRITA, NE POZABIMO NANJO.

Vir: UN. World Water Day. <https://www.worldwaterday.org/>

Svetovni dan voda - 22. marec

Svetovni dan voda obeležujemo vsako leto 22. marca, od leta 1992, ko je bil izbran na konferenci **Združenih narodov** o okolju in razvoju v brazilskem Riu de Janeiru. Njegov namen je **ozaveščanje o pomenu pitne vode** ter **trajnostne rabe vodonosnikov**. Gre za ukrepe za reševanje svetovne vodne krize. Brez dostopa do varne oskrbe s pitno vodo živi 2,2 milijarde ljudi.

Letošnja osrednja tema: »Podzemna voda – naredimo nevidno, vidno«

Osrednji poudarek svetovnega dneva voda je podpreti doseganje cilja trajnostnega razvoja¹ 6: Dostop do vode in sanitarna ureditev za vse do leta 2030. (OZN Spremenimo svet: Agenda za trajnosti razvoj 2030 iz leta 2015²).

Vsako leto svetovni dan voda osvetljuje pomen vode z različnih vidikov. Letošnja osrednja tema je **»Podzemna voda – naredimo nevidno, vidno«**. **Cilj je ustvariti bolj celovito razumevanje, kako različni ljudje cenijo vodo v različnih okoliščinah, da bomo lahko ta dragoceni vir zaščitili za vsakogar.**

Kaj je podzemna voda?

Podzemna voda je voda pod zemeljskim površjem, ki je ujeta v porah sedimentov ali razpokah kamnin. Nastaja s pronicanjem padavinske in površinske vode skozi prepustne plasti, po katerih teče gravitacijsko proti neprepustni podlagi, nad katero se zbira.

Podzemna voda je **glavni vir oskrbe z vodo**, vzdržuje vodne **ekosisteme** in **osnovni tok v rekah**, je tudi kritični element za **prilagajanje podnebnim spremembam**.

Zakaj je podzemna voda pomembna?

Skoraj vsa sladka tekoča voda na svetu je skrita pod površjem kot podzemna voda. **Brez podzemne vode ni življenja. Večina sušnih območij sveta je v celoti odvisna od podzemne vode.** Ta predstavlja najpomembnejši vir pitne vode, sanitarne vode, ter vode, ki jo uporabljamo v proizvodnji hrane in industriji. Ključnega pomena je tudi pri **vzdrževanju vodnih ekosistemov** (npr. mokrišča, reke).

Prekomerno izkoriščanje podzemne vode lahko privede **do nestabilnosti in pogrezanja tal**, v priobalnih območjih pa lahko pride tudi **do vdora morske vode**.

Zakaj moramo skrbeti za podzemno vodo?

Podzemna voda je na mnogih območjih preveč izkoriščena, ker se iz vodonosnikov črpa več vode, kot je lahko zagotovijo padavine. Nenehno prekomerno koriščenje sčasoma vodi do izčrpanja tega vira. **Na številnih območjih je podzemna voda onesnažena.** Sanacija pa je dolgotrajen, tehnološko zahteven in drag proces, kar pogosto onemogoča njeno rabo. Drugod, **nimamo ustreznih podatkov o nahajališčih podzemne vode**, zato ne uspemo zaščititi potencialnih vodnih virov.

Raziskovanje, varovanje in trajnostna raba podzemne vode bo bistvenega pomena za preživetje, prilagajanje podnebnim spremembam ter naraščanju prebivalstva.

Kaj lahko storimo za podzemno vodo?

Podzemna voda je vrednota, ki je ne cenimo dovolj. **Zaščititi jo moramo pred onesnaženjem, zagotoviti njeno trajnostno rabo ter uravnesiti potrebe ljudi in celotnega planeta.**

Njena ključna vloga v oskrbi s pitno vodo in sanitarni ureditvi, kmetijstvu, industriji, ekosistemih in prilagajanju podnebnim spremembam **se mora odražati v politiki trajnostnega razvoja.** V okviru 6. cilja globalne pospešitve trajnostnega razvoja potrebujemo nujne ukrepe v zvezi s podzemno vodo, zlasti na področju inovacij, upravljanja, podatkov in informacij.

¹ **Trajnostni razvoj** - pomeni takšen način razvoja, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrožali možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam (Svetovna komisija za okolje in razvoj (WCED), 1987).

² **Agenda za trajnostni razvoj 2030:**

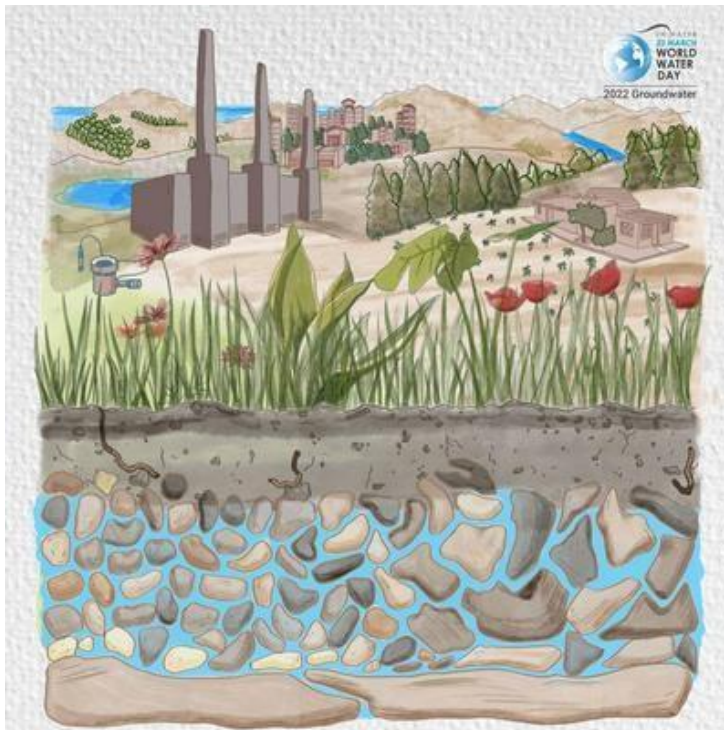
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf

Ključna sporočila

I. PODZEMNE VODE NE VIDIMO, NJEN VPLIV PA JE VIDEN POVSOD. PREDSTAVLJA VIR PITNE IN SANITARNE VODE, VODE ZA PRIDELAVO ŽIVIL IN JE NUJNA ZA OHRANITEV NARAVNEGA OKOLJA.

II. RABA PODZEMNE VODE NAJ BO PREVIDNA IN TRAJNOSTNA. POTREBNO JE TEMELJITO ANALIZIRATI, RAZISKOVATI IN SPREMLJATI NJENO STANJE, LE TAKO JO LAHKO UČINKOVITO UPRAVLJAMO.

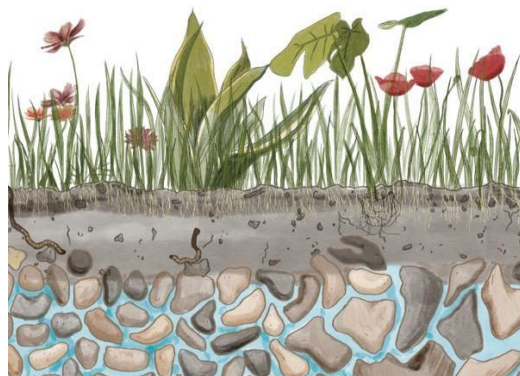
III. PODZEMNA VODA NE POZNA MEJA, PRAV TAKO PODNEBNE SPREMEMBE. VSI SKUPAJ MORAMO SODELOVATI PRI IZBOLJŠANJU RABE ČEZMEJNIH ZALOG PODZEMNE VODE IN URAVNOVESITI POTREBE V SPREMINJAJOČEM SVETU.

Kaj je že narejenega? - primeri

1. Dogodki na temo podzemne vode

OZN je ob obeležitvi svetovnega dneva voda 2022 pripravila program različnih dogodkov in aktivnosti na temo podzemne vode.

Več: <https://www.worldwaterday.org/stories-2021/story/groundwater-related-events>.

2. Pogovori o podzemni vodi

Strokovnjaki s celega sveta so pripravili paletu video vsebin z naslovom **Pogovori o podzemni vodi**, preko katerih delijo svoje izkušnje in izsledke najnovejših raziskav na tem področju.

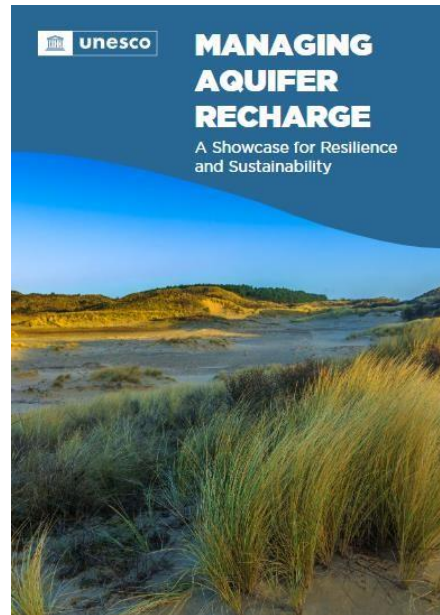

Več: <https://www.waterundergroundtalks.org/>.

3. Upravljanje napajanja vodonosnika: predstavitev vzdržljivosti in trajnosti

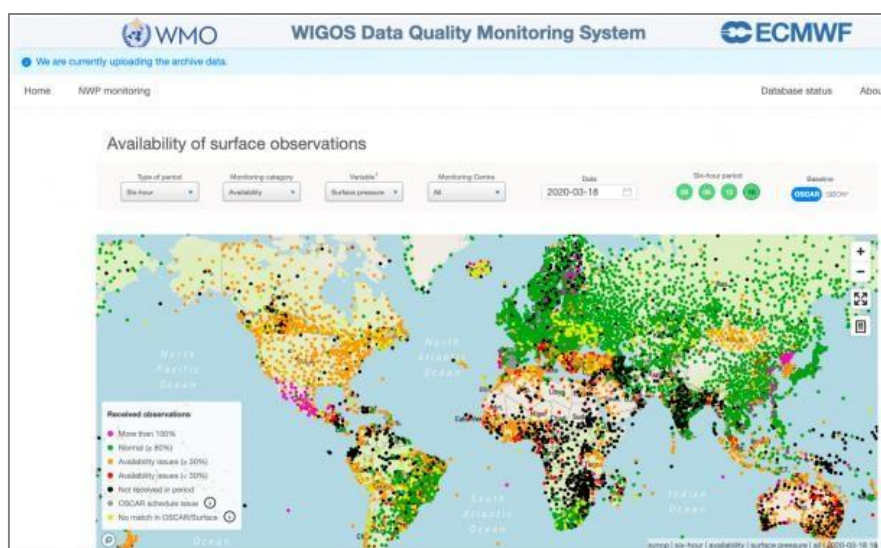
UNESCO-IHP (Mednarodni hidrološki program) je skupaj s partnerji objavil knjigo z naslovom **Upravljanje napajanja vodonosnika: predstavitev vzdržljivosti in trajnosti**. V knjigi je predstavljenih **28 primerov upravljanja napajanja vodonosnika s celega sveta**. Gre za dokazano dobro uveljavljeno tehnologijo in predstavlja pomemben **pristop v boju proti podnebnim spremembam in zagotavljanju varovanja vode**.

Knjiga je dostopna na povezavi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379962>

Več: <https://www.worldwaterday.org/stories-2021/story/new-book-managing-aquifer-recharge>

4. Globalni hidrološko podatkovni centri Svetovne meteorološke organizacije
Svetovna meteorološka organizacija (WMO) podpira članice pri dostopu do ustrezne tehnologije v zvezi s **prilagojenimi visokokakovostnimi hidrološkimi podatki ter ustreznimi informacijskimi izdelki in storitvami**. Poudarek je na povezovanju s ponudniki podatkov, gostovanju podatkovnih baz, enostavnem dostopu do podatkov ter razvoju strokovnega znanja na tem področju. **Visokokakovostni podatki imajo pomembno vlogo pri varovanju in trajnostni rabi vodnih virov.**

Več: <https://www.worldwaterday.org/stories-2021/story/wmo-global-hydrological-data-centres>

5. Podzemna voda in podnebne spremembe so nerazdružljive

Podzemno vodo in podnebne spremembe je treba obravnavati v istem pravnem kontekstu, kot je navedeno v poročilu o politiki **Mednarodnega združenja vodnih virov. Podnebne spremembe predstavljajo veliko grožnjo v zvezi z oskrbo in upravljanjem s podzemno vodo v prihodnosti. Vpliv podnebnih sprememb na podzemno vodo vključuje:** oviranje obnavljanja podzemne vode; vse večji vdor slane vode zaradi dviga morske gladine; slabšanje kakovosti podzemne vode zaradi ekstremnih vremenskih dogodkov, med drugimi poplav in suš. **Zato je pomembno, da je podzemna voda zaščitena in vključena v strategije prilagajanja podnebnim spremembam.**

Več: <https://www.worldwaterday.org/stories-2021/story/groundwater-and-climate-change-are-inseparable>

Vir: UN. World Water Day. <https://www.worldwaterday.org/>

OSKRBA S PITNO VODO V SLOVENIJI

Kakovost pitne vode

V Sloveniji se je **v letu 2020** s pitno vodo iz sistemov za oskrbo s pitno vodo oziroma na oskrbovalnih območjih, ki so bila vključena **v nadzor spremljanja kakovosti pitne vode - monitoring** oskrbovalo **1.977.590** oziroma **94 %** prebivalcev na **873** oskrbovalnih območjih.

Sistem za oskrbo s pitno vodo predstavlja **oskrbovalno območje**, nekateri sistemi se delijo na več oskrbovalnih območij glede na približno enako kakovost vode. **V monitoring so vključena oskrbovalna območja, ki oskrbujejo 50 in več oseb ter z manj kot 50 oseb, ki oskrbujejo tudi javne objekte (npr. šole, vrtce, hotele, turistične kmetije).** V monitoring pitne vode **ni bilo vključenih 122.535 (6 %) prebivalcev** in sicer največji delež v Koroški regiji (25 %), nato Posavski regiji (9 %), Goriški in Savinjski regiji (po 8 %) ter Podravske in Jugovzhodni Sloveniji (po 7 %).

Kakovost pitne vode je bila **praviloma skladna in zdravstveno ustrezna na oskrbovalnih območjih, ki so oskrbovala več kot 500 prebivalcev (1.880.000 ali 89 % prebivalcev).** Od teh

se je **približno četrtnina (24 %) prebivalcev Slovenije oskrbovala s pitno vodo, za katero obdelava – priprava vode v vodarni ni bila potrebna**, ampak so jo lahko uporabljali takšno, kot so jo načrpali iz podzemlja, zato je tudi bolj sveža.

To izjemno dobroto je treba varovati in ohraniti.

Mikrobiološka kakovost

Večje tveganje za zdravje predstavlja **prisotnost mikroorganizmov**, zlasti **fekalno onesnaženje**. Zaradi vseh mikrobioloških parametrov je bilo neskladnih skupno **14 % vzorcev pitne vode, od tega 3 % vzorcev zaradi fekalne bakterije *Escherichie coli***.

Delež mikrobiološko neskladnih vzorcev **močno pada z velikostjo oskrbovalnih območij, večina jih je v velikostnem razredu 50-500 prebivalcev (skupaj 97.472 ali 5 % prebivalcev, na 580 malih oskrbovalnih območjih)**, ki niso imeli ustrezne priprave vode glede na kakovost in značilnosti vodnega vira, nimajo določenih vodovarstvenih območji idr.; **dolgoročna rešitev je priključitev teh prebivalcev na večja urejena oskrbovalna območja, ali jih je treba ustrezno urediti**.

Kemijska kakovost

Zaradi **kemijskih parametrov** je bilo **neskladnih skupaj 0,7 % vzorcev pitne vode**.

Do leta 2020 je ponekod stalno presegal mejno vrednost **pesticid desetilatrazin** (v letu 2020 je bilo izpostavljenih: **1.230 prebivalcev**), do leta 2017 tudi **atrazin** ter občasno še **bentazon, metolaklor** in **pesticidi – vsota**; v posameznem letu so mejno vrednost presegali še pesticidi **bromacil, dikamba, dimetenamid, klortoluron, mekoprop, metazaklor, mezotrion, permetrin** in **terbutilazin**.

Nitrati so do leta 2016 ponekod vsako leto presegali mejno vrednost in še leta 2018, ko je bilo preseženim koncentracijam nitratov izpostavljenih okoli 17.000 prebivalcev. V posameznih letih sta mejno vrednost presegala tudi kemijska parametra: **nikelj** in **svinec** ter indikatorski kemijski parametri: **aluminij, mangan in železo**.

Glavni viri kemijskih parametrov, ki so presegali mejno vrednost v pitni vodi so:

- **Pesticidi in nitrati** so prisotni v vodnih virih predvsem na območjih z intenzivnim kmetijstvom, zlasti v severovzhodnem delu države, vzroki prisotnosti so lahko tudi pogozdovanje, vrtničkarstvo, za pesticide tudi pokopališča, ceste in železnice idr.
- **Nikelj** v pitni vodi je naravnega izvora ali iz onesnaženja. Glavni vir je raztapljanje iz materialov v stiku z vodo iz različnih delov vodovodnega omrežja (pipe in ostalo od vodnega vira dalje). S predhodnim izpiranjem na pipi ga je v vodi manj.
- **Svinec** je zaradi široke uporabe pogost onesnaževalec okolja: zraka, zemljine, vode. Glavni vir svinca v pitni vodi je hišno vodovodno omrežje v starejših objektih npr. cevi, stiki, ventili, v manjši meri je prisoten tudi v novejših materialih npr. PVC, medenina, guma, keramika. Koncentracija svinca v pitni vodi je višja pri nizki trdoti vode, nizkem pH, visoki temperaturi idr.
- **Aluminij** je najbolj razširjena kovina v zemeljski skorji, v pitni vodi je lahko prisoten primarno iz vodnega vira, predvsem pa zaradi dodajanja aluminijevih soli kot koagulantov v pripravi pitne vode, lahko se tudi izloča iz novih cementnih cevi.

- **Mangan** je ena najbolj razširjenih kovin v zemeljski skorji, pogosto skupaj z železom. Poleg naravnega pojavljanja v vodi, zraku ali zemlji ga lahko najdemo v okolju tudi kot posledico uporabe v različnih panogah industrije in iz odpadkov.
- **Železo** je ena izmed najbolj razširjenih kovin v zemeljski skorji. V pitni vodi je železo lahko prisotno tudi kot posledica uporabe železovih soli kot koagulantov v pripravi vode, ali zaradi korozije vodovodnega omrežja (rja).

V Sloveniji mora **prebivalce, ki niso vključeni v monitoring pitne vode**, to je v redni nadzor spremljanja kakovosti, **lokalna skupnost** o tem **obvestiti in jih poučiti** o možnih ukrepih za varovanje zdravja pred škodljivimi učinki onesnažene vode. Kadar obstaja utemeljen sum za potencialno nevarnost za zdravje, jim mora takoj **posredovati tudi priporočila za ravnanje**.

Podzemna voda – vir pitne vode

V Sloveniji se po **tipu vodnega vira** oskrbuje: skoraj **dve tretjini prebivalcev (63 %) iz vodnih virov podzemne vode brez vpliva površinske vode**, več kot tretjina prebivalcev (36 %) iz **podzemne vode, ki je pod vplivom površinske vode** ter **1 % prebivalcev iz mešane vode**, to so izviri podzemne vode s površinskim dotokom.

Podzemna voda je najpomembnejši vir pitne vode

Po podatkih Evropske komisije je **v državah članicah EU** delež prebivalcev, ki se oskrbuje s pitno vodo iz podzemne vode približno 75 %.

V Sloveniji je delež sicer višji, približno 97 %, vendar od tega odpade velik delež na **kraške podzemne vodne vire – kraške vodonosnike**, ki imajo **podobno kakovost vode kot površinske vode**.

Zaradi naravnih procesov prečiščevanja so pri **izkoriščanju podzemne vode za pripravo pitne vode** v splošnem potrebni manj zahtevni tehnološki postopki, **razen za kraške vodne vire, ki so pod vplivom površine ali površinske vode**. V številnih primerih ima podzemna voda v vodonosnikih z medzrnsko poroznostjo v ravninskih delih rečnih dolin (npr. prodnati in peščeni vodonosniki) že lastnosti pitne vode, **zato ponekod v Sloveniji priprava vode, za oskrbo s pitno vodo, ni potrebna (za okoli 24 % prebivalcev)**.

Prepustnost v kraškem sistemu je velika, posledica so visoke **hitrosti pretakanja** voda v podzemlju, **raznovrstnost načina pretakanja** ter običajno **nepoznane smeri odtekanja vode**, ki segajo tudi do več deset kilometrov oddaljenih predelov. Kraški vodonosniki s kraško in razpoklinsko poroznostjo so zelo **občutljivi za različne vire onesnaženja**, zato je treba na zelo ranljivem kraškem površju ustrezno **omejiti dejavnosti, ki so vir onesnaževanja**.

Varna oskrba s pitno vodo ima izjemen pomen za zdravje prebivalstva, zato morajo lokalne skupnosti v svojih prostorskih načrtih zavarovati pred onesnaženjem vsak vodni vir za oskrbo s pitno vodo. Pred onesnaženjem je treba varovati vse vodne vire za oskrbo s pitno vodo: obstoječe, rezervne in predvidene, tudi tiste, ki nimajo določenih vodovarstvenih območij in vodovarstvenega režima v njih, zaradi zagotavljanja skladne in zdravstveno ustrezne pitne vode v zadostnih količinah in s tem varovanja zdravja ljudi.

Več o kakovosti pitne vode v Sloveniji, lahko preberete v naslednjih prispevkih:

- Zdravstveni statistični letopis Slovenije:
<https://www.nijz.si/sl/nijz/revije/zdravstveni-statisticni-letopis-slovenije>
- Monitoring pitne vode, Rezultati po letih: rezultati 2020:
<http://mpv.si/rezultati>
- Monitoring pitne vode, Letno poročilo o kakovosti pitne vode, od leta 2013 dalje:
<http://mpv.si/porocila>
- Dostopnost do pitne vode:
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/dostop-do-pitne-vode-0>
- Kakovost pitne vode
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/kakovost-pitne-vode-3>
- Hidrični izbruhi:
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/hidricni-izbruhi-epidemije-5>
- Parametri, ki jih določamo v pitni vodi
<https://www.nijz.si/sl/parametri-ki-jih-dolocamo-v-pitni-vodi>
- Pogosta vprašanja o pitni vodi
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/pogosta_vprasanja_o_pitni_vodi.pdf
- Pitna voda
<https://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/moje-okolje/pitna-voda?page=2>
- Nitrati v podzemni vodi
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/nitrati-v-podzemni-vodi>
- Delež prebivalcev, ki živijo na poplavno ogroženih območjih:
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/delez-prebivalcev-ki-zivijo-na-poplavno-ogrozenih-obmocjih>

VIDEO VODA IN JAZ

Na NIJZ smo izdelali video namenjen otrokom od 1. do 3. razreda, s katerim želimo poudariti pomen vode kot dobrine in hkrati otroke vzpodbuditi k aktivnemu razmišljanju o pomenu vode v različnih življenjskih okoljih, vplivih na zdravje ter o tem, kako jo lahko učinkovito varujemo za dobro vseh nas.

Vabljeni k ogledu videa "VODA IN JAZ" s klikom na sliko:

Viri:

1. United Nations (UN) World Water Day (2020): <http://www.worldwaterday.org/>
2. Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), Kazalci okolja v Sloveniji: <http://kazalci.arso.gov.si/>
3. Monitoring pitne vode: <http://mpv.si/>;
4. Letna poročila o kakovosti pitne vode: <http://mpv.si/porocila>
5. Zbirke podatkov o sistemih za oskrbo s pitno vodo in o skladnosti pitne vode: <http://mpv.si/rezultati>
6. Kraške vode: <https://www.razvojkrasa.si/si/voda/106/article.html>

Dokument:	Svetovni dan voda 2022	
Pripravil:	NIJZ. Center za zdravstveno ekologijo. Strokovna skupina za vode.	Verzija: 21.3.2022